

KAZAK TÜRKÇESİ'NDE ve TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NDE BULUNAN EŞ SESLİ KELİMELERİN SES ve ANLAM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Araş. Gör. Ayşe Dalyan

Doğu Akdeniz Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

ayse.dalyan@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi'nde görülen eş sesli kelimeler ses ve anlam açısından incelenerek sınıflandırılmış, benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şimdiye kadar Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında karşılaştırmalı çalışmaların yapılmasına rağmen eş sesli kelimeler açısından birebir inceleme yapılmamıştır. Biz bu çalışmamızda konuya açıklık getirmeğe çalıştık.

Araştırmanın amacı, Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi'nde görülen eş sesli kelimelerin incelenerek benzer ve farklı anlamlarının ortaya konulması yoluyla bu lehçeler arasında yapılacak olan aktarma çalışmalarına yardımcı olmaktır. Dolayısıyla çalışmamız bu yönüyle önem taşımaktadır.

Veri toplama aşamasında her iki lehçedeki sözlükler ile genel Türkçe'nin etimoloji sözlüklerinden yararlanılarak eş sesli kelimeler fişleme yoluyla toplanmış ve sınıflandırılmış; ayrıca konuyla ilgili ulaşılabilen çalışmalar da (kitap, makale v.b.) incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eş sesli kelimeler, anlam değişimleri, ses değişimleri.

ABSTRACT

In this study, the homonymic words in Kazakh Turkish and Turkey Turkish have been classified. From the point of view of fonetic and meaning and the similarities and differences have been examined. Despite various comparative studies of Kazakh Turkish and Turkey Turkish having been undertaken, further research is needed with respect to the use of homonymic words. The aim of this study is to examine the similarities and differences of Turkish homonymic words and the differences in dialects which affect translation, This study will, there fore, malce an important contribution to research in this area. In terms of collecting data, the differences in dictionaries in both dialects will be considered through the we of Turkic etymological dictionaries. In addition, homonymic words will be collected and classified by preparing a card index and relevant literature (books, articles, etc.) will be investigated.

Keywords: Homonymic words, meaning changes, fonetic changes.

GİRİŞ

14. yy'la kadar dil gelişimini hemen hemen aynı seviyede gerçekleştiren Türk Dili Lehçeleri, 14. yy' dan sonra geniş coğrafi alana yayılmış, birçok kültürle ilişkilerde bulunmuştur. Yeni kültürlerle ilişkiler sonucu oluşan çeşitli etkenler dil gelişimini

etkilemiştir. Eski Türkçe'den gelen göstergelerin kavram alanlarında korunma olduğu kadar, yine bazı göstergelerde ses değişimleri, anlam değişimleri ve anlam sapmaları gibi birçok değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler bir taraftan köken olarak Türkçe kabul edilen göstergelerde gerçekleşirken diğer taraftan alıntı kelimelerde de değişiklik gerçekleşmiştir.

Yaşamda var olan sayısız gönderene karşılık insanoğlunun elinde sayılı gösteren bulunması, dillerde çok anlamlılığın doğmasına neden olmuştur. Bütün dünya dillerinde olduğu gibi Türk dilinde de bu dili konuşanlar; gösterene ilk anlamıyla alakalı veya alakasız birden fazla gönderen eklemişlerdir. Bu eklemeler tarihi akış içerisinde gerçekleşmiştir.

Diğer dillerden alınan kelimeler ise; halkın göstergeyi benimsemesi, Türk dili ve kültürüyle yoğurması sonucu özümsemiş, böylece dilimize yeni kelimeler eklenmiştir. Hatta halkın, ödünç alınan bazı kelimeleri benimseyememesi sonucu o kelimenin dilden atıldığı görüldüğü gibi, bazı kelimelerde alındığı ilk form korunurken, zamanla kelimeye yeni formlar ve anlamlar yüklendiği de görülmüştür. Bunlarla ilgili ileride örnekler verilecektir.

Bugün Türk Dili, dünyanın coğrafi alan ve insan sayısı itibarıyla en geniş sahaya sahip dillerden birisidir. Birbirinden uzak yaşayan lehçeler zamanla kendi karakteristik özelliklerini oluşturmuşlar ve dille paralel gelişen edebiyatta, bilimde ve diğer oluşumları birbirlerine aktarmalarda ses sistemi aynı, fakat anlam özelliklerinde farklılık olan eş sesli kelimeler nedeniyle zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunların giderilmesi için öncelikle hedef alınan lehçenin karakteristik ses özelliklerinin ve kelimelerin ne gibi anlam serüveni geçirdiğinin bilinmesi gerekmektedir.

Eş seslilik; aynı ses değerlerine sahip fakat anlam ve işlevleri farklı olan kelimelerde görülmektedir. Bu çalışmada hedef alınan ve birbirleriyle karşılaştırılan lehçeler; Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi' dir. Kazak Türkçesi'nin bilindiği gibi karakteristik ses sistemi vardır. Bu ses sistemi alıntı kelimelerde ve Eski Türkçe'den gelen bazı kelimelerde birtakım değişikliklere neden olmuştur. Her iki lehçede de zaman süzgeçinden geçen kelimeler, yaşayan toplum tarafından "kendileştirme, kendine uydurma" diye adlandırabileceğimiz işleme tabi tutulmuştur. Bu işlem sonucu her iki lehçede de aynı ses değerlerine sahip, anlam ve işlevleri farklı yani eş sesli kelimelerin oluşmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada eş sesli kelimeleri; ses değişimleri, anlam değişimleri ve benzer eklerle kurulmuş yapıları, sesi ve anlamı birbirinden ayırmadan incelenmeye çalışılmıştır. Çünkü her değişen ses çağrışım alanını da etkilemektedir. Böylece anlam alanında da değişiklik meydana gelmektedir. Anlamda oluşan bu değişiklikler anlam genişlemesi, anlam daralması, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi gibi olayların gerçekleşmesine sebep olmuştur. Birbirinden ayrılmayan bu iki birimi iç içe incelenerek; yapı başlıkları altında toplanmıştır.

Bu çalışmada elimizde çok fazla malzeme oluştu, fakat bildiri sınırının darlığı nedeniyle geniş malzeme arasından seçilen kelimeler aracılığıyla çalıştık.

1. SES DEĞİŞİKLİĞİYLE EŞ SESLİ DURUMUNA GEÇEN KELİMELELER

a. ş > s değişikliği sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Kazak Türkçesi'nin karakteristik ses değişimlerinden biri olan diş – damak ünsüzü 'ş' sesinin bir diş ünsüzü olan 's' sesine dönüşmesidir. Bu dönüşümün söz başında, söz içinde ve söz sonunda (birkaç istisna dışında) kurallı bir biçimde gerçekleştiği görülür.

"as", Kazak Türkçesi'nde ş > s dönüşümünün sonucunda oluşmuş bir göstergedir. Bu kelime Eski Türkçe'den günümüze kadar gelmiş; "aş, yiyecek, yemek, kurban yemeği, kurbanlık" (Caferoğlu,1993:14,15) anlamlarıyla kullanılmış bir kelimedir. Bu kelime ses değişimiyle yeni bir form kazanmış yeni bir gösterge haline girmiştir. "aş, yemek, ölen kişinin 40'ında ve bir yıl sonrasında verilen yemek, gıda" (Koç, vd.,2003:32) anlamıyla sözlüklerde geçmektedir. "as" kelimesi Türkiye Türkçesi'nde, Eski Türkçe'den gelen bir hayvan adı anlamıyla "kakım", Fransızca'dan geçen anlamı ile "iskambil kağıtlarından birli" ve sıfat olarak "bir işte başta gelen (kimse veya şey)" (TDK,2005:127) anlamlarında kullanılmaktadır. Kazak Türkçesi'nde oluşan değişim sonucunda eş sesli kelimeler kapsamına girmiştir.

"sert", Kazak Türkçesi'nde "şart, koşul, vaziyet, hal, yemin" (Devellioğlu, 1999:979) anlamında olan Arapça "şart" kelimesinden alıntı yapılmış bir göstergedir. Sert, 'şart > şert > sert' gibi ses değişimine uğramış bir göstergedir. Kazak Türkçesi'nde 'şart' kelimesinin değişime uğramamış şekli de kullanılmaktadır. (Doğan,2004:220) Ses değişimiyle yeni form kazanan gösterge Arapça'dan aktarılan anlamlarından sadece "yemin" kısmını yüklenmiş "vaat, yemin, ant" (Koç, vd.,2003:446) anlamlarında kullanılmıştır. Ses değişimiyle anlamında daralma ve yemin anlamının etrafında anlamı genişlemiştir. Türkiye Türkçesi'nde "sert" göstergesi "soğuk, haşin, sert, kaba, çirkin" anlamlarında Farsça'dan geçen "serd" kelimesidir. (Kantar,2003:1302) Günümüzde sözlüklerde anlam genişlemesiyle; "çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çığnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı, esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen, kolay dayanılmayan, zor katlanılan, etkili, yumuşak karşıtı, güçlü kuvvetli, sarsıcı niteliği olan, çarpıcı, keskin, hafif karşıtı, bağışlaması, hoşęörüsü olmayan, gönül kırıcı, katı, ters", mecaz olarak "hırçın, öfkeli, hiddetli, gönül kırıcı, titizlikle uygulanan, sıkı" anlamlarıyla verilmiştir. (TDK,2005:1737)

"sıra", Kazak Türkçesi'ne "süt, şıra" anlamında Farsça'dan geçen 'şire' kelimesidir. (Kantar,2003:1390) 'şir' "süt" (Kantar,2003:1389) anlamından 'şir-e' olarak türemiştir. Kazak Türkçesi'nde 'bira' anlamına gelen, 'şire > şıra > sıra' gibi değişime uğrayarak (Koç, vd.,2003:471) yeni bir form kazanmıştır. Türkiye Türkçesi'nde "sıra" göstergesi "yan yana, art arda olan şey veya kimselerin tümü, dizi, bu biçimdeki topluluğun durumu, belirli bir düzüne ve niteliğe göre dizilme durumu, tahtadan oturak, düzen, ardı, arkası, önü ve yanı kelimelerinden sonra gelerek tamlamalar kuran... bir söz" (TDK,2005:1756) anlamında kullanılmaktadır.

"tas", yine Kazak Türkçesi'nde ş > s ses dönüşümüyle Türkiye Türkçesi'yle eş sesli kelime formuna girmiş bir göstergedir. Eski Uygur döneminde her iki sesle de ('s' ve 'ş') kullanıldığı görülmüştür. (Caferoğlu,1993:149) Eski Uygur Türkçesi döneminde "diş, hariç" anlamının kullanıldığı, fakat Kazak Türkçesi'nde zamanla bu anlamların kullanımdan düştüğü "taş, oyun taşı" (Koç, vd.,2003:490) anlamlarıyla kullanıldığı görülmüştür. "tas" göstergesi Türkiye Türkçesi'ne "tas, su kabı" (Devellioğlu,1999: 1035) anlamında Arapça'dan geçmiş bir kelimedir. Günümüz Türkiye Türkçesi sözlüklerinde "genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap"

anlamında kullanılarak anlam genişlemesine, “başa giyilen metal koruyucu” anlamıyla da farklı yeni bir gönderen eklendiği saptanmıştır. (TDK,2005:1910)

“is”, Kazak Türkçesi’nde, Eski Türkçe’den gelen bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi döneminde hem ‘iş’ hem ‘iş’ hem de ‘is’ gösterenleriyle kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde “iş” anlamının dışında “eş, dost, ahbap” anlamlarında da kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:67) Günümüz Kazak Türkçesi’nde “İş, uğraş, çalışma, dava” (Koç, vd.,2003:630) anlamlarında kullanılmaktadır. “iş” göstergesi Türkiye Türkçesi’nde, “dumanın değdiği yerde bıraktığı kara leke, yakıtın tam yanmamasından oluşan, dumanla yükselen kömürleşmiş tanecikler” anlamının yanında, halk ağzında “sürme” anlamlarıyla da kullanılmaktadır. (TDK,2005:981)

b. ç > ş değişikliği sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Kazak Türkçesi’nin karakteristik özelliklerinden birisi de patlayıcı, sızıcı, diş – damak ünsüzü olan ‘ç’ sesinin sızıcılaşarak yine diş ünsüzü olan ‘ş’ sesine dönüşümüdür. Bu ses olayı Kazak Türkçesi’nde söz başında, söz içinde ve söz sonunda kurallı bir biçimde gerçekleşmektedir.

“aş-” fiil kökü Kazak Türkçesi’nde “açmak, iki şeyin arasını açmak, birbirinden uzaklaştırmak, bir işi başlatmak, açılışını yapmak, organize etmek, kurmak, bulmak, ortaya koymak, temizlemek, parlamak, açıklamak” gibi anlamlara gelirken; sıfat olan “aş” kelimesi “aç, karnı aç, yemek yememiş” anlamlarında kullanılmaktadır. (Koç, vd.,2003:37) Türkiye Türkçesi’nde fiil olan “aş-” göstergesi “yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek, süre geçmek, bitmek, sona ermek, erkek hayvan dişisiyle çiftleşmek” argo kullanımıyla; “görünmeden kaçmak” anlamlarıyla kullanılmaktadır. (TDK,2005:139) Diğer taraftan isim olan “aş” göstergesi “yemek” (TDK,2005:135) anlamında kullanılmıştır. “aş” kelimesi Eski Uygur Türkçesi döneminde “aş, yiyecek, yemek, kurban yemeği, kurbanlık” anlamlarında kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:15) Günümüz Türkiye Türkçesi’nde “kurban yemeği, kurbanlık” anlamlarının kullanımdan düştüğü görülmektedir.

“kişi”, Kazak Türkçesi’ne Eski Türkçe’den gelen bir göstergedir. Kazak Türkçesi’nde “kiçig > kişik > kişi” gibi değişim sonucu yeni bir form kazanan bir göstergedir. Böylece Türkiye Türkçesindeki “kişi” kelimesi ile eş sesli durumuna geçmiştir. Eski Uygur Türkçesi döneminde “küçük, ufak, genç, ufak bir sikke” anlamlarında kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:73) Kazak Türkçesi’nde “küçük, ailenin en küçüğü, sonuncu” anlamı korunurken, zamanla “ufak bir sikke” anlamı kullanımdan düşmüş ve yeni gönderen eklenerek “derecesi, kademesi düşük olan” anlamıyla kullanılmıştır. (Koç, vd.,2003:235) Türkiye Türkçesi’nde “kişi” kelimesi Eski Türkçe’den gelen bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi’nde hem ‘s’ sesiyle hem de ‘ş’ sesiyle (kisi, kişi) kurulmuş şekillerine rastlanmaktadır. Eski Uygur Türkçesi’nde “kişi, insan, adam, mahluk, yaratık; zevce, eş, kadın, köle, prenses” anlamlarında kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:75) Türkiye Türkçesi’nde “insan, kimse, şahıs, erkek” halk arasında “eş” anlamları korunurken “mahluk, yaratık, kadın, köle, prenses” anlamları kullanımdan düşmüştür. Halkın zamanla, “eş” anlamından hareketle “koca” gönderenini de bu göstergeye dahil etikleri görülmüştür. (TDK,2005:1188)

“neşe”, Kazak Türkçesi’ne Eski Türkçe’den gelen bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi’nde “neçe” olarak kullanılan ve “ne kadar, kaç, nasıl, herhangi” anlamlarını taşıyan bir göstergedir. (Caferoğlu,1993:91) Kazak Türkçesi’nde ‘neçe > neşe’ gibi

değişim geçirerek Türkiye Türkçesi'ndeki "neşe" göstergesiyle eş sesli kelime durumuna geçmiştir. Bugün Kazak Türkçesi'nde sadece "kaç" anlamı korunmuş ve diğer anlamlarını kullanmayarak anlam daralması gerçekleşmiştir. (Koç, vd., 2003:370) Türkiye Türkçesi'nde "neşe" göstergesi, Arapça'dan geçen "neş'e", 'yeniden meydana gelme, neşe, keyif, sevinç, az sarhoşluk, çakır keyif' (Devellioğlu, 1999:824) anlamlarıyla Türkiye Türkçesi'ne geçmiştir. Zamanla "yeniden meydana gelme, az sarhoşluk, çakır keyif" anlamları kullanımdan düşerek, "keyif, sevinç" anlamları korunmuş ve anlamda daralma gerçekleşmiştir. (TDK, 2005:1469,1470)

"şatır", Kazak Türkçesi'ne Farsça'dan geçmiş ve değişerek yeni bir form kazanmış olan göstergelerden birisidir. Farsça'da "çâder" olarak kullanılan, "otağ, çadır, örtü, baş örtüsü, çarşaf" anlamlarıyla Kazak Türkçesi'ne geçen bir kelimedir. (Kanar, 2003:223) Zamanla 'çâder > çadır > çatır > şatır' değişime uğramış ve "çadır, otağ" anlamları korunurken "dam, çatı, şemsiye" anlamlarıyla gösterene yeni gönderenler eklenmiştir. (Koç, vd., 2003:593) Böylece önce anlamda daralma sonra anlam genişlemesi gerçekleşmiştir. Türkiye Türkçesi'ne "şatır" göstergesi Arapça'dan "neşeli, keyifli, şen, büyük kimselerin yanında gitmekle vazifeli ağa" anlamlarıyla geçmiştir. (Devellioğlu, 1999: 980) Türkiye Türkçesi'nde "neşeli, keyifli, şen, törenlerde padişahın, vezirin yanında yürüyen görevliler" anlamlarıyla arkaik bir kelime olmuştur. (TDK, 2005:1853)

"şıra", Kazak Türkçesi'ne Farsça'dan geçmiş zamanla yeni form kazanmış böylece Türkiye Türkçesi'ndeki "şıra" göstergesiyle eş sesli konumuna geçmiştir. Farsça'da "çerâğ" göstereniyle ifade edilen, "mum, çıra, kandil, fitil, ocak" anlamında kullanılmıştır. (Kanar, 2003:229) Bu kelime Kazak Türkçesi'ne geçerken 'çerâğ > çirâğ > çirag > şıra > şıra' gibi değişimler geçirmiş ve bu safhada anlamında daralma gerçekleşmiş "çam gibi reçineli ağaçların yanmaya elverişli kısmı, çıra" anlamıyla kullanılmıştır. (Koç, vd., 2003:616) Bu gösterge, Türkiye Türkçesi'ne "süt, şıra" anlamında Farsça'dan geçen 'şire' kelimesidir. (Kanar, 2003:1390) Türkiye Türkçesi'nde 'şire > şıra' gibi değişime uğrayarak yeni bir form kazanmıştır. Türkiye Türkçesi'nde "süt" anlamı düşerken "henüz mayalanmamış üzüm suyu, bazı meyvelerin ve sebzelerin özü" ve argo kullanımıyla "süzülmüş afyon" anlamlarıyla genişlediği görülmüştür. (TDK, 2005:1865)

"eş", Kazak Türkçesi'ne Farsça'dan geçmiş bir göstergedir. Farsça'da "yok denecek kadar az olan; yok olan" sıfat olarak "ehemmiyetsiz, değersiz" anlamlarında kullanılan "hîç" kelimesidir. (Devellioğlu, 1999:368) Kazak Türkçesi'ne geçerken 'hîç > heç > eç > eş' gibi ses değişimi gerçekleşmiş ve aynı değişim anlamda da oluşmuştur. "zerre kadar, hiç, hiçbir zaman, hiçbir" anlamları kullanımda kalırken "ehemmiyetsiz, değersiz" anlamları kullanımdan düşerek anlamda daralma gerçekleşmiştir. (Koç, vd., 2003:122) Türkiye Türkçesi'nde "eş" göstergesi, Eski Uygur Türkçesi'nde "eş, arkadaş, dost" anlamlarında kullanılmıştır. (Caferoğlu, 1993:51) Türkiye Türkçesi'nde "karı kocadan her biri, hayat arkadaşı, retik, refika" anlamları korunmuş, bu anlamlardan hareketle genişleyen "birbirinin aynı olan veya birbirine çok benzeyen iki kişiden her biri, benzeri, birlikte yaşayan dişi ve erkek hayvandan her biri, ikişer kişilik gruplarla oynanan oyunlarda ortak oynayan iki kişiden her birinin öbürüne göre durumu, partner" anlamlarının yanında halk ağzında "kuma, ortak" anlamıyla anlam kötüleşmesi; yine halk ağzında "arkadaş, etene" anlamlarıyla anlam genişlemesi gerçekleşmiştir. (TDK, 2005:655) Böylece bu kelimeler, ortak eş sesli kelimeler kapsamına dahil olmuştur.

c. f > p (> b) değişikliği sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Kazak Türkçesi'nde sık rastlanan ses olaylarından birisi de sızıcı diş – dudak nsz 'f' sesinin patlayıcı bir dudak nsz olan 'p' sesine dönüşmesi ve bazı kelimelerde bu ses dnşmnn devamı olarak 'p' sesinin daha sonra tonlulaşarak 'b' sesine dönüşmesi olayıdır. 'f > p' dnşm söz başında, söz içinde ve söz sonunda gerçekleşirken; 'f > p > b' dnşm söz başında ve söz içinde gerçekleşmektedir.

"bal", Kazak Türkçesi'ne Arapça'dan geçmiş bir göstergedir. Arapça'da "uğur, talih deneme, kahve fncanına, iskambile bakmak gibi bir takım garip usullerle insanın tlihine it Şeyler söyleme" anlamlarında kullanılan "fl" kelimesidir. (Devellioğlu, 1999:250) Kazak Türkçesi'nde 'fl > pal > bal' gibi değişimler geçirerek yeni bir form kazanmıştır. (Doğan,2004:244) Kazak Türkçesi'nde "uğur, talih deneme" anlamları kullanımdan düşmüş, falı yapan kişiye gösteren "falcılık" anlamını kapsayarak anlamdan sapma meydana gelmiştir. Tabi bu anlamının yanında "bal" anlamı da kullanılmaktadır. Bu anlamdan hareketle anlam genişlemesiyle "lezzetli, tatlı" anlamlarında da kullanılmaktadır. (Koç,vd.,2003:54) Türkiye Türkçesi'nde bu gösterge; "bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde, olgunlaşmış incirin, dışına sızan tatlısı, ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besi suyu" anlamlarıyla sözlüklerde geçmektedir. (TDK,2005:189) "bal" kelimesinin kökeni hakkında bilim adamları tarafından çeşitli varsayımlar yapılmaktadır. Bazı bilim adamları ince'den (pat) geçtiğini, bazı bilim adamları Hint – Avrupa Dillerinden geçtiğini (Eski Hintçe: Sanskrit Dili; mdhu) ve bazı bilim adamları da Türk diyalektiklerinde bulunan "amur" manasında olan "balık" kelimesinde bulunan bal'dan geldiğini söylemiştir. Kaşgarlı Mahmud bu kelimenin Oğuz ve Kıpçak'ta "bal" olarak geçtiğini belirtmiştir. (Eren,1999: 34)

"payda", Kazak Türkçesi'ne Arapça'dan geçmiş bir göstergedir. Arapça'da "fayda, menfaat, kr, kazanç, mit, hayır, işe yarama" (Devellioğlu,1999:249) anlamlarında olan "fide" kelimesinin 'fide > pide > payde > payda' ses değişimleriyle yeni bir form kazanmıştır. Kazak Türkçesi'nde bütün bu anlamları korurken kk bir anlam genişlemesiyle "yardım" anlamını da kapsamıştır. Kazak Türkçesi'ndeki sözlüklerde "fayda, kr, kazanç, gelir, insan için faydalı her Şey, yardım" anlamları verilmiştir. (Koç,vd.,2003:402) Türkiye Türkçesi'nde "payda" göstergesi bir matematik terimi olarak, "bayağı kesirlerde birimin kaç eşit parçaya bölünmüş olduğunu gösteren sayı, mahreç" anlamlarında kullanılmaktadır. (TDK,2005:1587)

"pil", Kazak Türkçesi'ne Arapça'dan geçmiş bir göstergedir. (Devellioğlu, 1999:267) Arapça'da "bilinen büyük hayvan, fil" anlamında olan "fil" kelimesi, Kazak Türkçesi'ne geçerken "fil > pil" değişimiyle yeni form kazanmış ve böylece Türkiye Türkçesi'yle eş sesli kelimeler içerisine dahil olmuştur. Kazak Türkçesi'nde anlam olarak bir değişim, yeni kazanımlar gerçekleşmemiş "fil" anlamı korunmuştur. Türkiye Türkçesi'nde "pil", Fransızca'dan geçen "pile" göstergesidir. Türkiye Türkçesi'nde 'pile > pil' gibi değişim gerçekleşmiştir. Türkiye Türkçesi'ne "kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine eviren araç, batarya" anlamıyla geçmiştir. (TDK,2005:1607)

d. Kökte ğ > v ve ekte (Eski Türkçe'den gelen mastar ekinde) -qı, -ki, -ğı, -ği > -(U)v dönüşümü sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Kazak Türkçesi'nde arka damak 'ğ' ünsüzünün dudaksillaşarak v sesine dönüşmesi olayıdır. Bu, mastar eklerinde de görülmektedir. Kıpçak Türkçesi grubunda, bunun Eski Türkçenin bir devamı olduğu söylenmektedir. Mastar eklerinden olan '-qı, -ki, -ğı, -ği > -(U)v' değişimi gerçekleşmiştir. Bugün Kazak Türkçesi'nde bulunan bu görünüşe nadir olarak Türkiye Türkçesi'nde de rastlanmaktadır.

d.1) Kökte ğ > v dönüşümüyle oluşan eş sesli kelimeler.

'sav', Kazak Türkçesi'ne Eski Türkçe'den gelen bir kelimedir. Eski Uygur Türkçesi'nde "sağ" göstereniyle kullanılan "sağ, sağlam" anlamlarının (Caferoğlu, 1993:127) günümüz Kazak Türkçesi'nde 'sağ > sağ > saw > sav' gibi ses değişimi geçirerek yeni form kazanmış halidir. "sağ, diri, sıhhatli, esen, sağlam, kırılmamış" gibi anlamlara gelerek anlam gelişmesi meydana gelmiştir. (Koç, vd., 2003:243) Türkiye Türkçesi'nde "ileri sürülerek savunulan düşünce, idea, dava, tez" anlamlarının yanında mantık alanında "tanıtlanması gereken önerme, tez", arkaikleşmiş; "haber, atasözü" anlamlarına gelmektedir. (TDK, 2005:1710) Böylece bu göstergeler her iki lehçenin ortak eş sesli kelimeleri kapsamına girmiştir.

'av', Kazak Türkçesi'ne Eski Türkçe'den gelen bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi'nde "ağ, iki bacak arasındaki genişlik" anlamlarıyla kullanılmış "ağ" kelimesidir. (Caferoğlu, 1993:4) Kazak Türkçesi'nde 'ağ > ağ > aw > av' değişimiyle yeni form kazanmış bir kelimedir. Bugün Kazak Türkçesi'nde "ağ" anlamının korunduğu, "iki bacak arasındaki genişlik" anlamından saptığı "donun veya pantolonun apış arasına gelen yeri, apışlık" anlamıyla ilk anlamına yakın bir göndereni ifade ettiği görülmektedir. Bu anlamların yanı sıra "balık tutacak ağ, tor" anlamına da gelmektedir. (Koç, vd., 2003:35) Türkiye Türkçesi'nde 'ab > av' değişimiyle Eski Türkçe'den gelmiş bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi'nde sadece "av" anlamında kullanılırken bugün "karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi, bir hayvanın bir başka hayvanı yemek için yakalaması, bu yollarla yakalanan hayvan", mecaz olarak "tuzağa düşürülen, kendisinden yararlanan kimse" anlamlarına gelerek anlam genişlemesi meydana gelmiştir. (TDK, 2005:147)

d.2) Köke gelen mastar eklerinde '-qı, -ki, -ğı, -ği > -(U)v' dönüşümüyle oluşan eş sesli kelimeler. (Doğan, 2004:225)

'sınav', her iki lehçede de kullanılan bir göstergedir. Kökeni, Eski Uygur Türkçesi'nde "denemek, sınamak, tecrübe etmek" anlamlarıyla kullanılmış "sınamak" fiilidir. (Caferoğlu, 1993:134) Kazak Türkçesi'nde "sın" köküyle kullanılan bu gösterge "deneme, deney, tecrübe, sınama, eleştiri, tenkit, ayıplama, suçlama, kınama" anlamlarına gelerek anlam genişlemesi olduğu görülmektedir. (Koç, vd., 2003:469) Kazak Türkçesi'nde fiil köküne "-v" mastar eki gelerek zamanla kalıplaşarak "sınav" şeklini alırken "sınamak, tenkit etmek, kusurunu söylemek" gibi anlamlarda kullanılmıştır. (Oraltay, vd., 1984:253) Türkiye Türkçesi'nde "sınamak" fiili, "değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşüncüyü yoklamak, denemek, tecrübe etmek, bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek" anlamlarında kullanılmaktadır. Bu mastar eki

(bugün Türkiye Türkçesi'nde birkaç kelime haricinde kullanılmamaktadır.) ile kalıplaşmış olarak "sınav" göstergesiyle "öğrencilerin veya bir işe girmek isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama, imtihan, test" anlamlarına gelerek, Eski Uygur Türkçesi'ndeki anlamlarından hareketle genişlediği ve mecaz olarak "direnme, dayanışma, güç gerektiren, sonuçta bir deneyim kazandıran zor durum" anlamıyla yeni anlamlar kazanılmıştır. (TDK,2005:1754) Böylece yeni formlarıyla bu göstergeler iki lehçe arsında eş sesli kelimeler kapsamına girmiştir.

"söylev", her iki lehçede de "sınav" göstergesi gibi aynı işlemle kalıplaşmış bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi'nde "sözle-" olarak geçen "söylemek, konuşmak, nutuk, konuşma" anlamlarında kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:138) Zamanla 'z > y' dönüşümü geçiren ve 'söyle-' formuna girdiği görülür. (Eren,1999: 375) Kazak Türkçesi'nde kalıplaşarak "söylemek" anlamlarıyla kullanılmaktadır. (Oraltay, vd., 1984:245) Türkiye Türkçesi'nde ise "bir topluluğa düşünceler, duygular aşılacak amacıyla söylenen, uzunca, coşkulu ve güzel söz, nutuk, hitabe" anlamlarına gelmektedir. (TDK,2005:1802) Türkiye Türkçesi'nde "söylemek, konuşmak, nutuk, konuşma" anlamlarından hareketle anlamının genişlediği, Kazak Türkçesi'nde ise; "nutuk" anlamının kullanımdan düşerek anlamda daralma gerçekleştiği görülmektedir.

e. b > m değişikliği sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Diğer lehçelerde görüldüğü gibi Kazak Türkçesi'nde de görülen süreksiz dudak ünsüzü olan 'b' sesinin süreklileşerek yine bir dudak ünsüzü olan 'm' sesine dönüşmesi olayıdır. Bu olay Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında eş sesli kelimelerin oluşmasına neden olmuştur.

"muz", Kazak Türkçesi'nde bu ses olayının sonucunda oluşmuş bir göstergedir. 'buz > muz' değişimi sonucu yeni bir form kazanan göstergenin kökeni hakkında kesin bir yargı olmadığı, fakat Orta Türkçe'de "büz" olarak geçtiğini ve Anadolu ağzlarında 'buy-' (~ buz) "donmak" köküyle ilişki kurulabileceği tartışması halen sürmektedir. (Eren,1999:65) Bu gösterge Kazak Türkçesi'nde "buz" anlamında kullanılmaktadır. (Koç, vd.,2003:353) Türkiye Türkçesi'nde kullanılan "muz" göstergesi Arapça'dan alınmış bir göstergedir. "muzgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, bir çenekli, çok yıllık bir bitki ve bu bitkinin kendine özgü hoş kokulu, tatlı, besleyici, kalın kabuklu, uzun meyvesi" anlamlarıyla sözlüklerde geçmektedir. (TDK,2005:1427)

f. m > b değişikliği sonucunda eş sesli durumuna geçen kelimeler.

Kazak Türkçesi'nde dudak ünsüzü geniş geçitli m ünsüzünün patlayıcılaşarak ve süreksizleşerek b ünsüzüne dönüşmesi olayı az rastlanan bir olaydır. Fakat bu olay kelimelere yeni bir form kazandırmasıyla eş sesli kelimeler oluşturmuştur.

"saman", her iki lehçeye Eski Türkçe'den gelmiş bir göstergesidir. Türkçe "tarladan harman yerine getirilen ve henüz dövülmeyen ekin" anlamında 'sap' kökünden türediği ve 'sap -an' küçültme eki > saban > saman' gibi ses dönüşümüne uğradığı düşünülüyor. (Eren,1999:354) Eski Uygur Türkçesi'nde "saman" göstergesiyle kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:128) Kazak Türkçesi'nde her iki şeklin kullanıldığı fakat farklı gönderenlere sahip olduğu saptanmıştır. Kazak Türkçesi'nde "saban" olarak kullanılan "başağın taneleri alındıktan sonra geriye kalan kısmı, saman" anlamına gelerek Eski Türkçe'deki anlamını koruduğu anlaşılırken; "saman" göstereniyle ifade

edilen gösterge Eski Türkçe'deki "saman" anlamından saptığı ve "saman karıştırılarak yapılmış kerpic" anlamıyla yeni bir gönderen yüklediği görülmüştür. (Koç, vd., 2003:431) Türkiye Türkçesi'nde "saman" göstergesi "ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları" anlamında kullanılmaktadır. (TDK,2005:1693) "saban" göstergesi ise; "çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı" anlamında kullanıldığı görülmüştür. (TDK,2005: 1671) Tarih akışı içerisinde köken olarak aynı olan kelimelerin yeni bir form kazandığı böylece anlam değerlerinin de değiştiği görülmektedir.

2. ESKİ TÜRKÇE'DEKİ SES DEĞERLERİNİN KORUNMASIYLA OLUŞAN EŞ SESLİ KELİMELER

2.a) Eski Türkçeden gelen tonsuz 'k' ünsüzünün Kazak Türkçesinde korunmasıyla oluşan eş sesli kelimeler.

Eski Türkçeden gelen tonsuz 'k' ünsüzünün Kazak Türkçesinde bulunduğu görülmektedir.

"kök", Kazak Türkçesi'ne Eski Türkçe'den gelen ve Eski Türkçe dönemindeki ses sistemini koruyan bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi'nde "mavi, gök rengi, sema, gök, gece" anlamlarıyla kullanılmıştır. (Caferoğlu,1993:77) Günümüz Kazak Türkçesi'nde "gökyüzü, gök, sema, mavi" anlamları korunurken renk anlamının çağrışımla "yeşil, çimen, sebze, meyve" anlamlarını da kapsayarak anlam genişlemesi meydana gelmiştir. Ayrıca "çadırın ağaçlarını birbirine bağlayan kayış" anlamı da aynı gösterende kullanılmaktadır. (Koç, vd.,2003:213) Türkiye Türkçesi'nde Eski Türkçe'den gelen bu kelime tonlularak "gök" göstereniyle kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi'nde "kök" göstergesi "bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm, süsünde olduğu gibi yer üstüne sap çıkaran çok yıllık yer altı gövdesi, bazı şeylerde dip bölüm, sapıyla çıkarılan bitkilerde tane" mecaz olarak "dip, temel, esas, kaynak, köken , bir kimseyi bir yere bağlayan manevi temel güçlerin bütünü" dil bilgisinde "kelimenin her türlü ek çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölümü: yaptırmak kelimesinde kök, yap- bölümüdür", kimya alanında "olağan şartlarda çevresinden yalıtılamayan ancak birçok tepkimede nitelik değiştirmeden geçebilen atom kümesi", matematikte "denkleme bilinmeyenine yerine konulduğunda uygun düşen gerçek veya birleşik değer" anlamlarının yanında; Farsça'dan geçen "sazi kurmaya yarayan burgu, kulak, sap" anlamlarında da kullanıldığı görülmektedir. (TDK,2005:1228)

"köz", Kazak Türkçesi'ne Eski Türkçe'den gelen bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi'nde "göz" anlamına gelen kelime; "kös, köz" gösterenleriyle kullanıldığı görülmüştür. (Caferoğlu,1993:79,80) Anlam itibarıyla de Kazak Türkçesi'nin Eski Uygur Türkçesi'ndeki anlamını korumuştur. Fakat zamanla "delik, boşluk, iğnenin gözü, kaynak, menba, bizzat şahsen, kendi, hatıra, miras, yadigar, kaynak, hafıza, şuur" gibi yeni anlamlar kazanarak anlam bakımından genişlediği gözlemlenmektedir. (Koç, vd.,2003:212) Türkiye Türkçesi'nde bu kelime tonlularak "göz" göstergesiyle kullanılmaktadır. Kazak Türkçesi'nde eski formunun korunması Türkiye Türkçesi'nde farklı anlamda bulunan bu göstergeyle eş sesli kelimeler içerisine dahil olmaktadır. Türkiye Türkçesi'nde "köz" göstergesi "küçük kor parçası" anlamında kullanılmaktadır.

(TDK,2005:1240) Bu göstergenin kökeni hakkında kesin bir yargıda halen bulunulmadığı fakat Orta Türkçe’de “kōz” olarak geçtiği belirtilmektedir. (Eren,1999:263)

2.b) Eski Türkçe’den gelen tonsuz ‘t’ ünsüzünün Kazak Türkçesi’nde korunmasıyla oluşan eş sesli kelimeler.

Eski Türkçe’den gelen tonsuz ‘t’ ünsüzü Kazak Türkçesi’nde korunmaktadır. Söz başında, söz içinde, söz sonunda bu sesin korunduğu ve alıntı kelimelerde de tonlu ‘d’ ünsüzünü tonsuzlaştırma görülmektedir.

“at”, her iki lehçeye Eski Türkçe’den gelen bir göstergedir. Eski Türkçe’de “at, beygir” anlamlarıyla kullanılmıştır. Talat Tekin ‘Birincil Uzun ünlüler’ üzerinde durmuş ve Eski Türkçe’de, ‘ā’ sesi ve ‘a’ sesiyle kurulan ‘āt’ ve ‘at’ diye iki farklı gösterge olduğunu ifade etmiştir. (Tekin,1995) Her iki lehçede de bulunan birincil uzun ünlüler kullanımdan düşmüştür. Kazak Türkçesi’nde ‘at’, Eski Türkçe’deki iki farklı göstergenin anlamlarını kapsamış, böylece Türkiye Türkçesi’ndeki ‘at’ göstergesi ile eş sesli kelimeler kapsamına girmiştir. Kazak Türkçesi’nde Eski Türkçe’deki āt’ın anlamını “bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, bildirmeye yarayan söz, isim, ad” ve kısa ‘a’ sesiyle kurulan “atgillerden, binme, yük çekme veya taşıma gibi hizmetlerde kullanılan memeli hayvan, at, satrançta, her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş” anlamını birlikte tek bir göstergeyle ifade ettikleri görülür. (Koç, vd., 2003:34) Oğuz Grubu’ndan olan Türkiye Türkçesi’nde birincil uzun ünlü yerine, tonlu ‘d’ ünsüzü ve tonsuz ‘t’ ünsüzüyle kurulan yeni formlar oluşmuştur. “ad” göstergesiyle “isim, ad, unvan” anlamlarını kapsarken (TDK,2005:17), “at” göstergesiyle “atgillerden, binme, yük çekme, taşıma, vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, satrançta, her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş” anlamıyla sadece bu anlamı kapsamıştır. (TDK,2005:139)

“ot”, her iki lehçeye Eski Türkçe’den geçen bir göstergedir. Talat Tekin ‘Birincil Uzun ünlüler’ isimli araştırmasında Eski Türkçe’de birincil uzunluğun olduğunu söylemiştir. Bunu yukarıda belirtmiştik. Eski Türkçe’de, ‘ō’ ve ‘o’ sesleriyle kurularak, ‘ōt’ ve ‘ot’ diye iki farklı gösterge olduğunu savunmuştur. Kazak Türkçesi’nde birincil uzun ünlüler zamanla kullanımdan düşmüş yerini tek şekle (ot) bırakmıştır. Kazak Türkçesi’nde “od, ateş, ot (bitki)” anlamları korunurken “güç, kuvvet, cesaret” anlamlarını da alarak anlam genişlemesi oluşmuştur. (Koç, vd., 2003:387) Türkiye Türkçesi’nde aslı uzun ünlü kullanılmamış, fakat tonlu ‘d’ ve tonsuz ‘t’ ünsüzleriyle iki farklı gösterge kullanılmıştır. ‘od’ (ōt > od) göstergesi “ateş” anlamına gelirken (TDK,2005:1489), ‘ot’ göstergesi “toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler” bu anlamdan hareketle yeni gönderenler eklenmiş anlam genişlemesi oluşarak sıfat olarak “bu bitkilerle yapılmış veya bu bitkilerle doldurulmuş: ot minder” arkaik anlamıyla “zehir, ilaç” anlamlarının yanında yine anlam genişlemesi sonucunda ve argo anlamıyla “esrar” olarak kullanılmaktadır. (TDK,2005:1517)

3. AYNI KÖKTEN GELİP, AYNI SES DEĞİŞİMİ GEÇİREN EŞ SESLİ KELİMELELER

“töre”, her iki lehçeye Eski Türkçe’den gelmiş bir göstergedir. Eski Uygur Türkçesi’nde “törü” olarak kullanılan “töre, örf, kanun, nizam” anlamlarına gelen bir kelimedir.(Caferoğlu,1993:163) Bu gösterge her iki lehçede de ‘törü > töre’ ses değişimiyle yeni form kazanmıştır. Kazak Türkçesi’nde “asilzade, aristokrat, soylu, yüksek makam, mevki sahibi, kadı, hakim, en iyi” anlamlarını kazanarak anlamda genişleme gerçekleşmiştir. (Koç, vd.,2003:514) Türkiye Türkçesi’nde ise Eski Türkçe’deki anlamını koruduğu fakat kanun anlamından çok âdet anlamının etrafında şekillendiği görülür. Türkiye Türkçesi’nde “bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş, davranış ve yaşama biçimlerinin, kurallarının, görenek ve geleneklerinin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet, bir toplumdaki ahlakî davranış biçimleri, adap” anlamlarıyla kullanılmaktadır.(TDK,2005:2000)

4. AYNI KÖKLERDEN VE EKLERDEN OLUŞAN, KALIPLAŞMIŞ EŞ SESLİ KELİMELER

Her iki lehçede de aynı kökten ve ekten oluşan, zamanla kalıplaşan göstergeler de eş sesli kelimeler bağlamına dahil olmuştur.

“burma”, “*bur-” fiil kökünün bir türevidir ve “bükme, sarmak, çevirmek, yöneltmek” gibi anlamlarından türeyen bir göstergedir. Kazak Türkçesi’nde kalıplaşarak yeni form kazanmış bu gösterge “dönemeç, viraj” anlamlarına gelmektedir. (Koç, vd.,2003:77) Türkiye Türkçesi’nde yine aynı anlamlardan hareketle “burmak işi”, sıfat olarak “burulmuş, burularak yapılmış, kıvrılmış” anlamlarına gelirken; “hadım etme, iğdiş etme”, halk ağzında “musluk, eğirmek için bükülmüş yün, yaşken burularak kurutulan ot ve kuru incir, burularak yapılmış bileziğin ismi” anlamlarını kazanarak anlam genişlemesi oluşmuştur. (TDK,2005:328) Her iki lehçede de göstergenin ilk anlamında hareketle yeni gönderenler aldığı; böylece aralarında eş sesli kelimeler içerisine dahil olmuştur.

“basım”, her iki lehçede de ‘bas-’ fiil kökünden türemiş bir göstergedir. Kazak Türkçesi’nde “bol, çok, üstün, güçlü, sağlam” (Koç, vd.,2003:59) anlamlarıyla verilen bu gösterge bir başka sözlükte “baskın, bir şeyin ikinci bir şeyden büyük ve üstün olması” (Oraltay, vd.,1984:39) anlamlarıyla kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi’ndeki “baskın” göstergesinin karşılığıdır. Türkiye Türkçesi’nde ‘bas-’ fiilinin anlamlarından birisi olan “bası işi yapmak, tabetmek” anlamından hareketle “bası sanatı, tabaat, bası işi, tab, tipografi” anlamıyla kullanılmaktadır. (TDK,2005:204) Kazak Türkçesi’nde bu gönderen “basılım” göstereniyle karşılanmaktadır.

“keser”, “kâs-” fiil kökünden türeyen, Eski Uygur Türkçesi’nde “kesmek, kırmak, tayin etmek, koymak” anlamları olan bir göstergedir. (Caferoğlu,1993:72) Bu fiilden türeyen “keser” göstergesi Kazak Türkçesi’nde halı doğramada kullanılan “ilmek bıçağı” anlamıyla kullanılmaktadır. (Koç, vd.,2003:203) Türkiye Türkçesi’nde ise, Eski Uygur Türkçesi’ndeki anlamından hareketle “tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç” anlamını kazanmıştır. (TDK,2005:1143) “kesmek” fiilinden türetilen, her iki lehçede de alet ismini kazanmış yeni göstergeler, eş sesli kelimeler kapsamına girmiştir.

“söylem”, her iki lehçede de “söylemek” fiilinden hareketle oluşmuş zamanla kalıplaşmış bir göstergedir. Kazak Türkçesi’nde “cümle, tümce” anlamıyla yeni bir

göndereni kazanan gösterge (Koç, vd., 2003:455), Türkiye Türkçesi'nde "söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz, kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade, bir veya bir çok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez" anlamlarıyla kullanılmaktadır. (TDK, 2005:1802)

SONUÇ

Geniş coğrafyada konuşulan Türkçe, her lehçede bulunan farklı özellikler nedeniyle eş sesli kelimeler oluşmuş, eş sesli kelimelerin aktarımları zorlaşarak iletişimde güçlükler yaşanmasına neden olmuştur. Bu iletişim eksikliklerini gidermek için öncelikle lehçelerin karakteristik özelliklerini tanımak bu karakteristik özelliklerle yeni oluşan formları tahmin etmek gerekir. Bunun oluşması için etimolojik kökenlerini de veren eş sesli kelimeler sözlüğünün yapılmasının şart olduğu ortaya çıkmaktadır. Lehçeden lehçeye aktarımlar böylece daha kolay gerçekleşirken, iletişimin de kuvvetlenmesine katkıda bulunulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

- CAFEROĞLU, A., 1993, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Enderun Kitabevi, İstanbul
- DEVELLİOĞLU, F., 1999, Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara
- DOĞAN, O., 2004, Kazak Türkçesi Fonetigi, İstanbul
- EREN, H., 1999, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Bizim Büro Basım Evi, Ankara
- KANAR, M., 2003, Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Derin Yayınları, İstanbul
- KOÇ, K., vd., 2003, Kazak Türkçesi – Türkiye Türkçesi Sözlüğü, Turan Yayınevi, Türkistan
- ORALTAY, H., 1984, Kazakça Türkçesi Sözlüğü, Türk Dünyası Araştırmaları Yayını:8, İstanbul
- TEKİN, T., 1995, Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Türk Dilleri Araştırma Dizisi – 13 Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- TÜRK DİL KURUMU, 2005, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara